

Amy van Marken (Rijksuniversiteit Groningen)

**DET SAMISKE STOFF
I MAURITS HANSENS FORTELLING LAMINLAMME (1837)**

Maurits Christoffer Hansen (1794-1842), den første fortelleren i det tidlige 1800-tallets norske litteratur, oppnådde stor popularitet blant samtidens danske borgerskap takket være den underholdende kvalitet av hans romantisk-realistiske "nasjonale" fortellinger som han publiserte dels i bokform dels som føljetonger i *Morgenbladet* og i en lang rekke uke- og månedsblad. De fleste (69) ble etter hans død samlet av vennen C. N. Schwach i 8 bind (1855-1858). Blant disse finnes en novelle som med stor sannsynlighet er den første norske skjønnlitterære fortelling med samisk stoff. Det er "Laminlamme", opprinnelig publisert i 1837 i månedsbladet "Bien. Et Maanedskrift for Morskabslæsning". Det er denne utgaven som danner grunnlaget for nærværende artikkel.(1) I en note meddeler forfatteren at novellen er skrevet "for længre Tid tilbage". Det foreligger ingen nærmere opplysninger om tidspunktet. Undertittelen lyder "En paa et Faktum grundet Originalfortælling". På en av novellens siste sider henviser forfatteren til misjonæren Thomas von Westen (1682-1727), som i en "memorial" med "vedbørlig Forsigtighed og Udeladelse af Navne og Steder" skulle ha nedskrevet hovedpersonenes historie. Vedkommende memorial har jeg dessverre ikke funnet. I biografien over von Westen og andre prester som inngår i Hans Hammonds *Den Nordiske Missions - Historie i Nordlandene, Finmarken og Trondhiems Amt til Lappers og Finners Omvendelse, etc.* fra 1787, en bok som Hansen nevner i en note, har jeg heller ikke kunnet finne antydninger om historien, skjønt Hammond siterer utførlig fra von Westens memorialer.

Handlingsforløpet i "Laminlamme" er innviklet slik det pleier å være hos Maurits Hansen. Underveis til Brønø i Sør-Helgeland, der han skal assistere en gammel prest, møter en tjuefemårig dansk teolog, Bolle Schade, noen samekvinner som han følger til den nærmeste samebyen. Til dels mot sin vilje gifter han seg der med en finsk jente, Laminlamme, pleiedatteren til samebyens leder Gorve og hans kone Vaibi. Han har frikjøpt henne fra giftemåls-

avtalen med en usympatisk same ved navn Heikja, som blir skurken i novellen. Laminlamme ser at Schade ikke trives i samebyen og samene på sin side aksepterer ham ikke helt. Laminlamme ser også at han har dårlig samvittighet overfor Brønøpresten. Hun gir frivillig avkall på sin elskede, og med et halvt års forsinkelse kommer Schade til Brønø. Presten dør, og Schade blir tvunget til å gifte seg med den middelaldrende enken. Heikja dukker opp som gårds-gutten Henrik. Schade avslører ham som falskspiller, og kjenner ham igjen som den Laminlammes forsmådde beiler. Heikja benytter seg av alle muligheter til å få makt over Schade. Laminlamme har etter Schades avreise likeledes forlatt samebyen og har havnet hos en prest i Kautokeino. Der får hun tre år senere beskjed om at hun er eneste arving etter Gorve og Vaibi. Selv om hun vet at Schade er gift med enken, drar hun til Brønø i forventning om å få vite hvordan hans følelser overfor henne er. Hennes ankomst blir oppdaget av Heikja. Schade kommer i en fryktelig knipe, men den fromme Laminlamme stiller ikke noen krav. Heikja vil nå gjøre opp både med henne og sin tidligere rival, men han forulykker under sitt hevnforsøk. Schade får folk til å tro at det er djævelen som har tatt seg av ham. Etter Schades anvisninger lykkes det Laminlamme å forsvinne ubemerket gjennom en underjordisk gang som går fra kirkens sakristi til en steinrøys på stranden. Enken dør, og Schade drukner under en seiltur i stormvær. Dette viser seg å være et bedrag: vi gjenfinner ham lykkelig gift med Laminlamme som en middelaldrende, fortrefelig skolemester for samene i Kautokeino. På den måten soner han sine tidligere synder. Ved å bekjenne dem for samemisjonären Thomas von Westen får han full oppreisning.

Maurits Hansen har inndelt stoffet i tre avsnitt med velberegnet følelse for å skape spenning i føljetongen. I første avsnitt skildrer han Schades forsinkete ankomst til Brønø uten å forklare den. Vi hører om hans tiltakende dystre sinnstemning og hans etter hvert dårlige forhold til menigheten. Fortelleren avslører at "den egentlige Ophavsmand til Schades hele Fortræd var en Avindsman", gårds-gutten Henrik - uten å røpe mere. Mot Schades ønske om å bli forflyttet sørover, blir han til sin fortvilelse utnevnt til sogneprest, på den betingelse at han gifter seg med presteenken. I annet avsnitt fortelles hvorfor Schade ble forsinket. Utførlig skildrer Hansen hans opphold i samebyen, og avsnittet slutter med at Schade tilbyr å frikjøpe Laminlamme, som han svermer for uten tanke på å gifte seg med henne. I dette og en stor del av siste avsnitt får leseren en masse informasjon om samenes livsførsel. I siste avsnitt skildres hvordan pleiefaren til Laminlamme

engasjerer en noåide(3) for å få avvist Heikja som hennes tilkommende mann. Klimakset i handlingsforløpet (som er fullt av "gotiske" effekter) utløses av Laminlammes ankomst i Brønø. I en slags epilog på tre sider hører vi hva som hendte med Heikja og hvordan Schade og Laminlammes skjebne utvikler seg.

Novellen har generelt sett en utpreget autoral fortelleteknikk med en allvitende, kommentererende forteller ("vi"). Et unntak fra dette er en passasje(2) som presenteres som en tankemonolog av Schade med flere hentydninger til tidligere opplevelser, fulgt av fortellerens ord: "Men vi agte ikke at meddele vore Læsere et Ord mere af Candidatens monolog." Med hensyn til denne novellen kan vi ikke være i tvil om at fortelleren er identisk med Maurits Hansen selv. For øvrig er den retrospektive fortellestrukturen, de velplasserte hentydninger til tidligere og kommende begivenheter, de direkte henvendelser til leseren og den informative fortellerkommentaren velkjente kunstgrep i Maurits Hansens forfatterskap. Det gjelder også hans bruk av fremmedord og hans koketteren med sine språkkunnskaper i dialogen. Vi vet at han var bundet av det antall sider han hadde til rådighet, og at han som "brødskriver" ofte måtte levere hastverksarbeider. Man kan da også i denne novellen konstatere en del håndverksmessige svakheter.

Tids- og stedsbestemmelser er bl.a. problematiske. Årstall blir ikke nevnt, men av visse hentydninger kan vi konkludere at handlingen utspiller seg mellom ca 1670 og 1723. Vi vet f.eks. at den gamle Trondheimsbispen Erik Bredal, som kommer på besøk i Brønøprestegård etter prestens bortgang, døde 1672. Videre opplyser fortelleren at Thomas von Westen på sin siste reise til Finnmark -det var i 1723- besøkte Kautokeino og traff skolemesteren Schader. I Hans Hammonds skrift om Thomas von Westen og dennes reiser til Finnmark blir det ikke nevnt noe om et besøk i Kautokeino. Det stemmer med det faktum at Kautokeino frem til 1751 var svensk område. Den første svenske prest kom dit i 1675. Den siste svenske presten i Kautokeino innehadde embetet fra 1746 til 1755. Først etter 1751 er det tale om en skole i Kautokeino, som da er blitt norsk område. I den forbindelsen kan en forstå at fortelleren beklager ikke å kunne oppgi navnet på presten i Kautokeino hvor Laminlamme søkte sin tilflukt: "og vi ville ikke erstatte det (dvs. prestens navn) ved paa Lykke og Fromme at vælge imellem Navnene i Hammonds eller Læms Optegnelser". Hvis Hansen hadde lest Hammond grundig hadde han oppdaget denne "feilen" og kanskje valgt Masi som det prestegjeld von Westen besøkte i 1723. Det var i hvert fall norsk område.

At Schade og hans kone Laminlamme blir betegnet som "et midaldrende Par" i 1723 (da von Westen skulle ha besøkt Kautokeino) stemmer dårlig med det faktum at Schade som tjuesjuåring blir innsatt som sogneprest i Brønø. Han skulle da i 1723 ha vært omkring åtti år gammel.

Når vi betrakter novellen som et eksempel på regionalromantikk med gotiske og dokumentariske innslag, får vi av stedsbestemmelsene og landskapsbeskrivelsene inntrykk av at Maurits Hansen ikke var lokalkjent i de nordlandske strøk der handlingen utspiller seg. Om Brønø får vi bare vite at det ligger ved kysten. Vi hører litt om været og de skiftende årstider, men landskaps-skildringer er det forbausende få av. Disse utmerker seg forøvrig ikke ved større lokal eller stilistisk originalitet. Om Schades vandring nordover til Brønø får vi vite svært lite, og enkeltheter om Laminlammes lange ferd fra Kautokeino til Brønø mangler helt. Plasshensyn og brist på kunnskaper og personlig erfaring har sikkert vært medvirkende i disse tilfellene. Bjørn Tyndahl konstaterer i sin Hansen-studie påvirkning fra Scott etter ca. 1825 nettopp i forbindelse med naturskildringene. De fåtallige landskapsbeskrivelser i "Laminlamme" kan kanskje tyde på en tidlig datering av novellen.

Når det gjelder *karakterskildringen* har Hansen anstrengt seg betydelig mer. Den gamle syke presten og hans kone (som senere blir Schades ektefelle) blir skildret ikke bare ironisk, men ofte direkte negativt. Presten er i Schades øyne "en indblildsk, uidentvil høist inhuman Svindsotkræmmer". For Madame Inger er han "et sygeligt Skrog", og fortelleren ironiserer utførlig over hans manglende kunnskaper i latin. Prestekonen er med det samme betatt av den unge "Candidat", mens han betegner henne som en "modbydelig Aspasia" med "fede Laller", og fortelleren taler om "hendes falmende Yndigheder". Med fin sans for hverdaglige detaljer skildrer fortelleren prestegårdens interiør og miljøet som sådant.

Den unge danske kapellanen Schade virker i første avsnitt charmerende, men ganske naiv og usikker. Når livssituasjonen blir farlig for ham viser han beslutsomhet og sluhet, og han viker da ikke tilbake for å lure folk grovt. På hans negative konto står selvfølgelig at han sviker både sin menighet og Laminlamme. Samenes og deres livsførsel fascinerer ham, men han føler seg likevel hevet over dem, og nyter "en usigelig Tilfredsstillelse i at være den hemmelige Herre over disse Mennesker Hjerne, Hjerte og Anliggender". Når det kommer til stykket tåler han ikke det primitive liv sammen med Laminlamme hos samene. Både i samebyen og i gjensynsscenen i Brønø er hans holdning overfor henne mildest talt feig og tvetydig.

Laminlamme - som altså ikke er samisk, men finsk - blir på alle måter presentert som en romantisk idealskikkelse, en eventyrprinsesse, en "ildfuld Naturdigterinde". Hun er blid, ydmyk, mild og full av forståelse for Schades svakheter. Hennes senere dype religiøsitet vitner om "en streng vestalsk Alvor". Både under deres første møte og i den prekære situasjonen ved gjen-synet i Brønø viser hun rådsnarhet og handledyktighet.

Heikja, fortellingens skurk, blir skildret som "et ondskabsfuldt Væsen". Han har "et afskyeligt Udseende. Lumsk plirede de smale, skjæve øine frem under den lave Pande, og Munden fortrak sig i et modbydeligt Griin, hvergang han havde den Glæde at kunne gjøre Nogen Fortræd." Dette "Udskud" har etter sitt nederlag som beiler til Laminlamme utrangert seg selv hos samene. "Kun Nød pleier at tvinge ham (dvs. samen) til for en Tid at slutte sig til en Menneskerace, hvis Overlegenhed er ham ubehagelig, som deres Sæder", lyder fortellerens kommentar.

Det som har interessert meg mest er Maurits Hansens behandling av det samiske resp. det finske stoffet. Det gjelder både den informasjonen han formidler og det bildet av samene han generelt sett skaper.

Det har tydelig vært fortellerens mening å meddele sine leserne en hel del viden som han anså for nokså ukjent. Novellen inneholder da også utførlige partier om samenes livsførsel, klær, boligforhold, reindrift, spisevaner og giftermålsavtaler, og også om runebommen og deres noåider, offerhandlinger og hedenske religion. Det viser seg at Hansen har brukt Knud Leems *Beskrivelse over Finmarkens Lapper, deres Tungemaade og forrige Afguds-dyrkelse* fra 1767 som kilde. Her inngår også Erich Johan Jessens "Afhandling om de norske Finners og Lappers hedenske Religion". Nær sagt alle fakta om samene kan føres tilbake til Leems skrift. Det gjelder likeledes alle samiske personnavn og de mangfoldige replikker på samisk (med norsk oversettelse) som inngår i fortellingen. Med meget få unntak kan vi gjenfinne disse replikkene i Leems kapittel om Lappernes tungemål, der de står som språklig eksempel, selv om stavemåten ofte avviker.(4) Ingen steder har Hansen angitt den kilden som han meget nøyaktig og ofte ordrett gjør bruk av. For øvrig må det bemerkes at "Laminlamme" ikke utspiller seg i Finnmark, men i "Nordlandene". Hansen har innarbeidet kunnskapsstoffet delvis i handlingsforløpet, men det forekommer også at fortelleren innleder med en passasje slik som "Vi ville paa dette Sted give Læseren en Idee om det Indre af et Lappetælt" eller "Maaskee er det Læseren bekjendt, at dette Nomadefolk i Almindelighed sælger sine Døtre til Høistbydende". Stoffet meddeles stort sett uten evaluer-

ende kommentarer. Bare når det gjelder maten får vi høre noen kritiske bemerkninger om "det ureenligt tillavede Kjød" eller "de ikke meget indbydende Retter". At Schade når det kommer til stykket ikke kan tilpasse seg den samiske måten å bo på, viser seg i beskrivelsen av hans og Laminlammes "Guatte" (kåte), som blir betegnet som "det unge Pars arkadiske Asyl". Til tross for "alle kunstige Forbedringer" viser kåten seg i lengden å være et "saare elendig Opholdssted" for "den bedre Vante"!

Den eneste lengre passasjen i sameskildringen der Hansen hovedsaklig bygger på sin egen fantasi er den dramatiske episoden da noåiden blir innblandet i beileraffären med Heikja, særlig scenen der Heikja forsøker å bestikke noåiden. Schade iakttar dem i smug, og griper inn når situasjonen blir livsfarlig for noåiden. Han opptrer med stor suksess som hjelpeånd for noåiden, og slynger Heikja høyt opp i luften slik at denne "boltrer ned over en fjeldspids". Også en runebommeseanse blir behandlet ganske fritt. Derimot er en hilser som noåiden kommer med fra "underverdens Aander" tatt ordrett fra Leem.(5)

Uten noen nærmere forklaring skifter betegnelsen på noåiden mellom "Noåiden", "Loaaiden" og "Loaagen". De to sistnevnte termer fins hverken hos Leem eller Jessen. Sannsynligvis har vi her å gjøre med stave- eller trykkfeil, som det er mange av i Bien-utgaven.

Å finne kilden til de finske sitatene som Maurits Hansen anvender i forbindelse med jenta Laminlamme, viste seg å være umulig inntil videre. Oversettsene er ganske frie, og i et tilfelle klart feilaktig. "Den yndige Finpige" forteller "med uefterlignelig Naivitet" om "Finnernes dybe, men forvirrede Naturmyther". Her forekommer ikke bare navn som "Ilmarinen", "Väinämöinen", "Yonkkavinen", "Hissi" og "Jumala", som alle er velkjente, men også "Kave som den gamle Gudefader, der fødte sig selv af Kundttaris Skjød", og "Turilas Alderens Betvinger, Tiden". Det ser ut til at Maurits Hansen her har brukt Christfrid Cananders *Mythologia Fennica* (1789).

Når Laminlamme forteller om sine tragiske slektsforhold taler hun "på sitt melodiske Tungemaal" i vakkert allittererende vendinger. Ellers er den finske jentas språkføring en blanding av norsk, finsk og samisk. Det ligger i det hele tatt en tydelig koketteren med overflatiske og lånte språkkunskaper bak Hansens replikkunst.

Hva angår det generelle bildet av samene er Maurits Hansen tydelig påvirket av Knud Leems nyanserte, forståelsesfulle og pålitelige skildring, som bygger på mangeårige egne erfaringer som misjonær i Finnmark. Påfallende er

at Hansen har unngått å betone troldomselementene i det den gang gjengse bildet av samene, særlig hos nybyggerne. En norsk storbonde, Baard Duptsuen, betegner samene utelukkende som "Troldpak" og "Finpak". Han bruker bare "drøie Skjældsord" i forbindelse med deres "Drik, Tyveri og Trolddom". Det er karakteristisk at Heikja ikke avsløres som "Troldmand", men som "Falskspiller". Ved det første møtet med samene blir Schade fylt av viss angst. Senere betrakter han dem som "godmodige Naturmennesker", noe som allikevel ved nærmere bekjentskap utvikler seg til en klar overlegenhetsfølelse, som han for øvrig deler med Laminlamme. Hennes finske kultur med sans for det poetiske og naturmytiske og dens melodiske språk vurderes høyt over samenes kultur, som utelukkende blir sett i materielt perspektiv. Joiken blir omtalt i en parentes som "Lappens Sang, et Slags Tuden, hvori dog Ord udsiges"; "denne mærkelie Stammes" tale blir karakterisert som "gutturale Toner". Noåiden fremkaller reaksjoner hos Schade som skifter fra beundring til medlidenhet. Han blir karakterisert som "en ung Svarmer", "en af sit Kalds Hellighed gennemglødet Yngling", "den unge Hexemester" og "Stakkelen". Utgangen av noåideseansen er i virkeligheten avtalt på forhånd.

Samenes så ofte omtalte drikkfeldighet blir ikke aksentuert i fortellingen. Bare noen få ganger hører vi om en "halvt beruset Lap", og det skjer mere i forbigående. Schades forventning om samenes utseende (han mener å se "et lidet lappisk Uhyre") blir ikke innfridd. Gorve, samebyens leder, viser seg å være "en pyntelig gammel Mand" og hans kone Vaibi er "ikke mindre pyntelig end han". Bare skurken Heikja er utstyrt med de velkjente negative trekk. Den "nomadiske Gjæstfrihed" som samene viser Schade, er ifølge forfatterkommentaren "et inderlig indvævet Charactertræk". Laminlamme beklager seg over "de Gamles Havesyge", men handlingsforløpet viser at de sjenerøst gjør den finske pleiedatteren som har forlatt dem til eneste arving. Hva arven består av og hva Laminlamme gjør med den forblir dunkelt.

Fortellerens stilstone i forbindelse med samene virker nokså ironisk og overlegen på oss i dag. Jeg tenker her på det gjentatte bruk av epitetet "den lille Emir" om Gorve, eller omskrivninger slik som "Mama Vaibi", Lappematronen og hendes "Gemal" eller vendinger som "Gorve entretenerer" den unge noåiden, som i sin tur "ikke betenkte seg paa at soutenere nogen vis Plads". "Monsieur Henrik" og "Mamsel Akka" forekommer også gjentatte ganger. Men kanskje må vi tolke det som et forsøk på å gjøre det nomadiske samfunn mindre fremmed for tidens borgerlige leserpublikum.

Sammenfattende kan vi si at Maurits Hansen har skrevet novellen *Laminlamme* på grunnlag av faktiske forhold som vi inntil videre ikke vet noe nærmere om. Det er den eneste av hans mange fortellinger hvor han gir informasjon om den slags i undertitlen ("En paa et Faktum grundet Originalfortælling"). Hansen har lagt handlingen dels til et samisk miljø, dels til nordnorske prestegårdsmiljøer. Han har ikke bare villet skrive en spennende historie med romantiske og dramatiske episoder og et harmonisk sluttspeng, men han har beflittet seg på å meddele sine leseres viktig informasjon om samenes livsførsel. En del unøyaktigheter mht. fakta har likevel kommet med. Det viser seg at Hansen i mangel av egen erfaring har hentet mesteparten av kunnskapsstoffet fra Knud Leems berømte skrift om Finnmarkens samer. Dette gjelder også de mange replikkene på samisk. I forbindelse med den kvinnelige hovedpersonens finske herkomst har han dessuten brukt finsk kildemateriale, som bare delvis har lett seg oppspore.

Det samebildet Hansen formidler er sterkt preget av Knud Leem, som i sin misjonsvirksomhet arbeidet i sin store forgjenger Thomas von Westens ånd og viste stor forståelse for samenes egenart. Hansen har også kjent til Hammonds beretning om misjonen blant samene i Norge og von Westens og hans medarbeideres innsats. Gjennom skikkelsene som den norske storbonde Baard Dupstuen og den unge Schade skildrer Hansen den negative resp. ambivalente holdning overfor samene som meget lenge skulle komme til å prege folk flest i Norge. Hansen skiller tydelig mellom den samiske kultur, som han hovedsakelig beskriver i dens materielle ytringsformer, og den åndelige finske kultur, som representeres av idealkvinnen Laminlamme. Her står "realisten" og "romantikeren" Maurits Hansen overfor hverandre.

Når det gjelder karakterskildringen kan vi konstatere at hovedpersonen Schade i "de stormende Aars Forvildelser" ikke strekker til hverken i sin streben etter å omvende samene eller som prest for nordmennene i Brønnø. Dessuten svikter han en kvinnes kjærlighet og begår flere utilstedelige handlinger. At denne mannen til slutt blir beskrevet som en beskjeden, nidkjær skolemester i samemisjonens tjeneste under en prest som arbeider helt i von Westens og Leems ånd, er i overensstemmelse med soningstemaet i forfatterskapet som Tysdahl i sin Hansen-studie så sterkt fremhever. Også forholdet til *Laminlamme* får en harmonisk slutt.

NOTER

1. Paulus Svendsen meddeler at novellen Laminlamme i Schwachs utgave er forkortet. Derfor har jeg gått ut fra originalteksten i *Bien*. Fredrik Paasche er noe mer utførlig i sin omtale av fortellingen, og skriver bl.a.: "(den) viser til overmål hvorledes verdifullt stoff kan bli ødelagt. Samtidig får vi her en følelse av at dikteren hadde større muligheter, den gang han var opptatt av de dristige byggverk og ikke tenkte på "at indrette tjenlige Huusrum"; hans "realisme" brakte vinning, men også tap; i Laminlamme er myter kommed med, men som tort kunnskapsstoff, - det blir langt til poesien i Other af Bretagne og Palmyra." Den sparsomme Maurits Hansen-litteraturen ble våren 1988 beriket med Bjørn Tysdahls studie *Maurits Hansens Fortellerkunst*, hvor også novellen blir sporadisk omtalt.
2. Passasjen lyder: "Dimidium facti, qui bene coepit, habet! Dette var da den første Pust! Alt gikk bedre, end jeg turde vente. Og min Vadsæk! Var det et godt eller slet Omen, at den indhentede sin ubesindige Herre? For det Første afhjælper den da sagtens min meest paatrængende Fornødenhed. Saa er jeg da nu i Havn, i den Havn, som jeg Daare saalænge har omseilet. Den er just ikke indbydende. Hvilken Rede af en Bolig! Der oppe i Qvisten er formodentlig mit Lukaf. Kakkelovnsilden spiller igjennem de frosne Blyruder. Nu hvad Logis angaaer, saa har jeg været slettere vant. Men disse Mennesker! Den indbildske, uidentvivl høist inhumane Svindsotkræmmer med hans fordømte Latin, som et lykkeligere Menneske, end jeg, maatte lee sig fordærvet over. Og nu hans modbydelige Aspasia, hvis fede Laller allerede have kjærtegnet mine Kinder! Gid jeg var bleven -".
3. En sjaman.
4. Det gjelder f.eks. den samiske terminologien i forbindelse med teltet, klærne, sledene, reindriften o.l. Den nærmere beskrivelsen er som oftest forkortet. En kan sammenligne annet avsnitt hos Hansen s. 11, 14, 16, 27 og 28 med Leem s. 73, 75, 76, 77, 79, 80, 82, 83, 86, 87, 94 og 100. Eller Hansen s. 27 med Leem 160, 163. Med hensyn til replikkene på samisk kan det henvises f.eks. til Hansen, annet avsnitt s. 6, 7, 12 og 15 og Leem s. 25, 46, 16 og 42.
5. Hansen avsnitt 3, s. 14 og Lem s. 485.

LITTERATUR

- BEYER, Edvard
1974 *Norges Litteraturhistorie II*, Oslo
- BIEN
1837 *Bien. Et maanedskrift for Morskabslæsning XIX* hft. 1.
- CANANDER, Christfried
1789 *Mythologia Fennica*, 1789. Faksimileutgave 1984.
- DAHL, Willy
1981 *Norges Litteratur I*, Oslo
1963 *Stil og struktur. Utviklingslinjer i norsk prosa gjennom 150 år*, Oslo
- DAHL, Willy og Knut JOHANSEN
1970 *Konfrontasjoner*, Oslo
- HAMMOND, Hans
1787 *Den Nordiske Missions-Historie i Nordlandene, Finnmarken og Trondheims Amt til Lappers og Finners Omvendelse etc.* Kjøbenhavn

- LEEM, Knud
1767 *Beskrivelse over Finmarkens Lapper, deres Tungemaal, Levemaade og forrige Afgudsdyrkelse*, 1767. Faksimileutgave 1975.
- PAASCHE, Fredrik
1932 *Norges Litteratur III*, Oslo
- SVENDSEN, Paulus
1942 *Maurits Christoffer Hansen. Det kongelige Norske Videnskabers Sel-skabs Forhandlinger* Bind XV
- TYSDAHL, Bjørn
1988 *Maurits Hansens Fortellerkunst*, Oslo
- AARSETH, Asbjørn
1985 *Romantikken som konstruksjon*, Oslo